

1. GRAD (175) *sb m*

grąd. ◇ grad- (61), grąd- (9); grąd- *Mącz* (6); grad- : grąd- *BibRadz* (8 : 1), *BielKron* (1 : 2).

sg N grąd (75). ◇ *G* gradu (25). ◇ *D* gradowi (4). ◇ *A* grąd (16). ◇ *I* gradem (14); -em (1), -(e)m (13). ◇ *L* gradzie (1). ◇ *V* grąd (3) *WróbŻółt*, *RejPs*, *KochPs*, gradzie (1) *BudBib*. ◇ *pl N* grady (18). ◇ *G* grad(o)w (2). ◇ *D* grad(o)m (1). ◇ *A* grady (13). ◇ *I* grady (1). ◇ *V* grady (1).

Sł stp, *Cn notuje*, *Linde XVI* (trzy z tych samych przykładów) – *XVIII w.*

Opad atmosferyczny składający się z bryłek lodu; grando Murm, Mymer¹, Mącz, Calag, Calep, Cn (175) : *Murm* 17; *Mymer¹* 4; y grady od owocow oddalony będą/ y ciełne zapalenie gali. *FalZioł* IV 58d, IV 53a, V 55; *WróbŻółt* vv4v; á pádną ná nieprzyaściele iego zgradem zogniłtemi strzałami zmielfánym. *RejPs* 24, 24, 113; *RejRozpr* B2; *LibMal* 1544/84v; *RejKup* q8v; *GliczKsiąż* H4; Puścił grad ná ich bydła y fą ponilfczone *LubPs* S, Yv [2 r.], ff3v *marg*; *KrowObr* 87v; Oto duży á mocny Pan iáko náwalność grądu *Leop Is* 28/2, *Iob* 38/22, *Ps* 17/13, 14; *BibRadz Ex* 10/5, 15, *Ps* 17/13, 14; *BielKron* 29v [2 r.]; Grandinosus, qualitas coeli grandinosa, Niebo yeft náklonione ku gradowi álbo ma fie ku gradowi. *Mącz* 148c; Nivosa grando, Snieg s gradem złączony *Mącz* 247c, 148c [3 r.]; *RejAp* 73v, 74 [5 r.], 74v, 139, 139v, Dd4; álbo grad gdi kołáce po dáchu/ tedy przedfię nic owemu nie szkodzi czo pod dáchem siedzi. *RejZwierc* 92, 165v, 246v [2 r.]; *BudBib* I 289a *marg*, *Ps* 17/12[13]; *BudNT Apoc* 8/7; *Calag* 262a; Chmury z hukiem linęły defzcz nieflychány/ Linęły grad gwałtowny z wichrem zmielfány. *KochPs* 114, 23 [3 r.], 117 [3 r.], 159; *SkarŻyw* 480 [2 r.], 497; *KochFr* 85; *KochBr* 151; *WisznTr* 32; Kto fwą chćiwość ná tym co dołyć miárkuie/ Tego áni burzliwe morze fráluie/ Ani ciężki grad/ áni złe vrodzáię *KochPieś* 18, 47; *KochSob* 57; *Calep* 462b [3 r.]; *GrabowSet* T3; *WujNT Apoc* 8/7; *JanNKar* A3v.

W połączeniach szeregowych (38): Zachmurzenie na powietrzu, defzcz, grad [!] trzaskavica. *FalZioł* V 55, V 55 [2 r.], 55v; Ogień/ grad/ ínieg/ lod/ wiatrowie burzące/ [...] niechay ty rzeczy chwałá pana Boga *WróbŻółt* 148/8; *RejPs* 218; *LubPs* ff3v; Iz ty Báránki z wořku vlepiene/ nietylko vřmierzáią niepogody/ grády/ wichry/ gromy/ złe Duchy/ y wyrwáią ludzi z mocy y chytróści Dyabelřkiew *KrowObr* 69, 100; *RejWiz* 93v, 150, 150v; Y wyleią [...] ogień y grad/ y mieczé latháiące/ y wody mnogie *Leop* 4. *Esdr* 15/41; Abowiem złořnicy nie chcąc znác ćiebie/ mocą rámieniá twego byli chlufthani/ niezwyřłemi dżdżami/ grády/ niepogodami/ y nieuwiárowánem przeřładowániem y ogniem byli nifzczeni. *BibRadz Sap* 16/16, *Ex* 9/34, 4. *Esdr* 15/40; *BielKron* 29v, 46; *LeovPrzep* C3v; *RejAp* 53v, 96, 175; *RejPos* 270v, 331; *RejZwierc* [78²]v, 113v, 139v, 192; Ogień/ grad/ głod/ y śmierć/ wřzytko to ieřt dla pomřty řtworzono *BudBib Eccli* 34/14, *Ps* 148/8; *CzechRozm* 6v, 84; *KochPs* 214; *StryjKron* 160; *PudřFr* 41; *ArtKanc* M5; *GostGosp* 2; *WujNT Apoc* 11/19.

W porównaniach (5): *MiechGlab* 10, 15; Napierwey Krzyzacy [...] od Tátárow potárći iáko od grądu zboże *BielKron* 360v; Kufle lecą iáko grad *KochPieś* 21; *KlonFlis* H3v.

W charakterystycznych połączeniach: grad idzie, leci, poraża, przechodzi (2); grad zrzucony; grad (prze)puszczać(4), rozsypać, (s)puścić (5); z gradem paść; grad ciężki, gwałtowny, kamienisty, nawalny, przykry, srogi (2), wielki (8).

Frazy: »grad pobije (*a. zbije*); gradem bić, pobity« = *grandinare* *Mącz* [szyk zmienny] (3; 1 : 1): Y pobić fą grądem wielkiem. *BibRadz Ios* 10 *arg*; *BielKron* 29v; *Mącz* 31a, 148c; Wińnicę grad zbił *SkarŻyw* 497 *marg*.

»grad (po)tłucze (*a. przytłucze, a. może potłuc*); gradem potłuc, potłoczyć; od gradu potłuczony (*a. słuczony*)« = *excussus grandine, grandinatus* *Mącz* [szyk zmienny] (7; 1 : 1; 2): á gradem frogiem potłoczył wślytki winnice ich *RejPs* 116v; *LubPs* S; y niech pożrą wślytki trawy w polách/ y to wślythko czego grad nie potłukł [*omnia que reliquit grando*]. *BibRadz Ex* 10/12; *Grandinatus*, Od gradu słuczony. *Mącz* 148c, 339b; *RejZwierc* 57, 192; *Calep* 150b [2 r.]; *KlonFlis* H3v; Choćia grądy potłuką/ choć fułza záfzkodźi [...] Wślytkiego tego oracz ożáluie śnádnie. *KlonWor* 78.

»grad (s-, u-, przy)pada (*a. pocznie padać*)« = *grandinat* *Murm*; *degrandinat* *Calep* [szyk zmienny] (16): *Murm* 17; *MiechGlab* *4v; *LubPs* E; Y wielki grad iáko cetnarowy ípadł z niebá [*et grando magna sicut talentaria descendit de caelo*] ná ludźi *BibRadz Apoc* 16/21; *BielKron* 158v; *RejAp* 73v, 74, 74v, 138v, 139v, Dd4; *SkarŻyw* 90; *CzechEp* 87; A iuż grad począł pádác *WisznTr* 12; *Calep* 298a; *WujNT Apoc* 16/21.

Wyrażenia: »grad lodowy« (1): w dzień Narodzenia Bożego ípadł był wielki grad lodowy *MiechGlab* *4v.

»grad ognisty« (1): A ípuć ná nie miły pánie grády ognište *RejPs* 208.

»plaga gradu« = *plaga grandinis* *Vulg*, *PolAnt* (2): á ludźie bluźnili Bogá dla plagi grádu *BibRadz Apoc* 16/21; *WujNT Apoc* 16/21.

Szeregi: »(jesli nie) deszcz, (i, albo, tedy) grad; z dżdżem grad« [szyk 8 : 1] (8; 1) : dżdżey grády ízkodliwe od nich odwraczą. *FalZioł* IV 52a, V 55, 55v; *RejWiz* 125v, 150v *marg*, Cc8; áby zrozumiełi że ogień gorájący błýfkáiąc się przez grády y dżdże [*in grandine et pluvia*] popfował vżytki nieprzyaciéłskie. *BibRadz Sap* 16/22; *RejZwierc* 72; Sluchay iáko bije w ściány Z gwałtownym dżdżem grad zmiéłżány *KochPieś* 24. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 11 r.*]

»grad i (abo) grom« [szyk 1 : 1] (2): Piatą [!] plagę/ zdychánie bydlá/ Szofłá wrzodow/ Siodmą gromu y grádu/ ktoremi Bog karal Egipt/ zámyka. *Leop Ex* 9 *arg*; *RejPos* 244. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 10 r.*]

»ani grad, ani śnieg« (1): Tu widzę/ áni ciemné mgły dochodzą/ Ani śnieg/ áni żimné grády ízkodzą *KochPieś* 12. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 9 r.*]

Przen (13) :

a) *Nieszczęście, klęska* (8) : *RejWiz* 131; *RejFig* Cc4; *RejZwierz* 130; á poznałz iż się záchmurał bárzo grzech twoy około niego/ íście się pewne trzáfkáwice á pewnego grádu nádzyeway około siebie/ á pewney pomśty nád łobą. *RejPos* 244; Ale śnádź nie máłż więtfzego grádu áni piorunu iáko wćíśnienie frogie ípráwiedliwości náłżych *RejZwierc* 192; *KochJez* A3v; A co zá grad vderzy? w rychle obaczmy/ Bo gdzie okrutnie gore/ wynofzą się dymy. *WisznTr* 12.

Wyrażenie: »grad żelazny« (1): pátrzay z téyże śtrony Burze wielkiéy/ y grádu/ grádu żeláznego/ Y ítráłżliwych łýfkáwic/ y grómu ciężkiégo *KochJez* A3v.

b) *To, co w wielkiej ilości obficie spada z góry* (5) : Szwiec co grad czynił s kámienia. *RejFig* Cc4; Ale Pan Bog ípuścił ná nie grad/ to íełt kámienie/ y pobił ich więcey niż mieczem. *BielKron* 47v.

Fraza: »pada grad« (1): Miáfto dżdża z niebá pádał grad kámięniſty *KochPs* 159.

Wyrażenie: »grad żelazny« (2): Ruſſacy grad żelázny tym łmieley puſzczáią/ A ſtrzáły z krzywych Lukow łwiſzczące latáią *StryjKron* 230, 416.

Cf **GRADOBICZ**, **GRADOBITKA**, [**GRADOBITY**], [**GRADOTŁUCZ**]

AL